

Aprendre llengua oral amb un recurs estimulant: el CD-ROM

Autores

Dolors Font Rotchés
Francina Torras Compte
Departament de Filologia
Catalana. Facultat de
Formació del Professorat.
Universitat de Barcelona

L'article descriu una proposta didàctica per treballar la llengua oral, basada en l'ús del CD-ROM. S'hi descriu el context didàctic, l'ús que es dona al CD-ROM en l'activitat plantejada i se'n fa una valoració.

Introducció

En aquest article¹ exposarem una proposta didàctica per treballar la llengua oral, valent-nos de les possibilitats que ens ofereixen les noves tecnologies, com ara la gravació i l'emmagatzematge de models de parla i d'imatges de vídeo en un suport digital: el CD-ROM.

Aquesta proposta, tot i que es porta a terme en assignatures de nivell universitari dels ensenyaments de mestre i de comunicació audiovisual de la UB, és adaptable a diversos nivells educatius, com a l'ensenyament secundari o al de persones adultes, entre d'altres.

La metodologia en què ens basem respon a un sistema d'aprenentatge actiu i autònom per part de l'aprenent. Si considerem l'alumne com un subjecte actiu en el procés d'aprenentatge, els conceptes d'ensenyar i d'aprendre canvien de forma substancial, perquè ensenyar ja no és només facilitar continguts i intentar que els alumnes els adquireixin, sinó ajudar-los a «aprendre a aprendre», és a dir, guiar-los per tal que sàpiguen utilitzar un conjunt d'estratègies que els permetin dirigir el seu propi procés d'aprenentatge. En aquest context, el professor adquireix un nou rol: el de guia o tutor que orienta l'estudiant en la planificació del seu aprenentatge.

Una de les premisses bàsiques en aquesta nova manera d'entendre la docència és que l'aprenent ha d'implicar-se en el procés amb l'objectiu de construir coneixements i adquirir competències noves a partir del domini de la matèria (independentment del seu nivell inicial) i per mitjà de la interacció amb els seus companys.

En tot aquest procés, la reflexió metacognitiva és un dels eixos bàsics, ja que l'alumne ha de ser capaç de pensar i de parlar del seu aprenentatge i ha de ser conscient del procés que segueix i dels nous coneixements, destreses i habilitats que va adquirint. Alhora, el tutor, amb el seu paper d'orientador i de facilitador, ha d'oferir un model docent actiu, i proposar contínuament nous reptes als aprenents.

És evident, doncs, que la motivació i la implicació del professor-tutor i de l'alumnat en el procés són fonamentals.

Una assignatura de llengua oral

La proposta que exposem s'ha portat a terme a l'assignatura optativa Taller de locució i pronúncia que s'ofereix als estudiants de la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona i a l'assignatura Llengua catalana oral de l'ensenyament de Comunicació Audiovisual, però, com ja hem dit, és adaptable i extrapolable a d'altres nivells educatius.

Tot aprenent, sigui del nivell que sigui, necessita tenir estratègies i habilitats locutives que afavoreixin la seva competència comunicativa, és a dir, que li permetin expressar-se adequadament en cadascun dels contextos on hagi de participar de forma activa, tant en les converses quotidianes com en la producció de discursos especialitzats de diversos àmbits. Creiem que, avui en dia, és molt important desenvolupar habilitats comunicatives amb la finalitat que hom es pugui comunicar eficaçment i satisfactòriament en les múltiples situacions que tinguin lloc. Entenem, doncs, que no solament és important *el que* es diu, tenint en compte el tema, la finalitat i les característiques dels interlocutors, sinó *com* es diu, és a dir, com el parlant combina les diferents habilitats de la locució per aconseguir un resultat òptim en el seu discurs.

Els objectius més importants que ens proposem són els següents:

Utilitzar una respiració adequada per a la fonació i conèixer els mecanismes, els elements i l'estructura del component fònic de la llengua. Si som conscients de les possibilitats que ens ofereixen els mecanismes de la respiració, de la fonació, de l'articula-

1. Esmentem el suport digital CD-ROM a tall d'exemple. No cal dir, doncs, que pot fer la mateixa funció el DVD, que té molta més capacitat d'emmagatzematge.

ció i de la ressonància podrem estimular-los adequadament i, com a conseqüència, millorarà la qualitat de la locució.

- Adquirir una bona pronúncia i tenir criteri sobre què és una pronunciació correcta, ja que, per facilitar la comprensió del text, la pronúncia ha de ser genuïna i la vocalització precisa i natural.
- Aconseguir el domini i el control dels mecanismes que determinen la dicció i els recursos fònics de l'expressivitat lingüística: entonació, intensitat, velocitat, ritme i pauses.
- Tenir en compte i adequar elements paralogutius, com la gesticulació facial, les postures i l'aspecte general del locutor, ja que el llenguatge corporal és essencial en la comunicació oral. L'alumnat ha de ser conscient que no solament comunica amb la veu, sinó també amb la mirada, amb el moviment

- Mantenir una actitud crítica en les produccions dels altres i autocrítica en les pròpies que faciliti als aprenents millorar els seus discursos.

En resum, el que pretenem és que l'alumnat adquireixi seguretat i adequació locutives en la interpretació de diversos tipus de discursos orals, la qual cosa hem aconseguit en bona part gràcies al fet que cada estudiant ha creat el seu CD-ROM.

Per a què ens serveix el CD-ROM?

El sistema d'avaluació que ens plantegem és formatiu, segons el qual es valora, a mesura que avança el curs, el progrés de l'alumnat en les seves habilitats locutives i de pronúncia i la presa de consciència del propi procés.²

Adequació A/B/C		
Coherència A/B/C/D		
Cohesió A/B/C/D/E		

Pronúncia A/B/C/D/E		
Correcció A/B/C/D/E		

Velocitat	Massa lenta		Massa ràpida		Adequada		Molt adequada	
Intensitat	Massa baixa		Massa alta		Adequada		Molt adequada	
Entonació	Monòtona		Emfàtica		Adequada		Molt adequada	
Ritme	Monorítmia				Adequat		Molt adequat	
Pauses i silencis	Llargs/Curts		Lloc inapropiat		Adequats		Molt adequats	
Gesticul. facial i mirada	Poc expressiva		Exagerat, repetitiu, tics		Adequada		Molt adequada	
Mov. corporal i postura	Poc expressiu		Exagerat, repetitiu, tics		Adequat		Molt adequada	

de les mans, amb la postura, amb la distància interpersonal, amb l'aparença i amb la manera de vestir.

- Saber ordenar les estructures gramaticals del discurs i les idees principals (per crear un text oral, cal treballar-ne tot el procés de composició).

2. Per aprofundir en el concepte d'avaluació formativa aplicat a l'àrea de llengua, vegeu Ribas i Seix, T. (coord.) (1997): *L'avaluació formativa en l'àrea de llengua*, Barcelona, Graó.

Partim d'una avaluació inicial en la qual l'alumne ha de produir un text espontani, sense cap pauta prèvia, d'uns tres minuts de durada, que serveixi de presentació (qui és, quines aficions i interessos té, les seves expectatives, etc.) i de reflexió respecte al que sap de la matèria (la qual cosa queda reflectida al quadre que hi ha a continuació) i el que ha de saber al final.

Per poder fer una avaluació formativa, un dels inconvenients amb què es troba tant el docent com l'alumne és la dificultat per analitzar i revisar, després de reflexionar-hi, les activitats orals que produeix l'alumnat a l'aula, ja que són de recepció immediata i irreversible. Cal, però, que en primer lloc analitzem les passes que seguim per elaborar i per produir un discurs oral:

- a) Planificació d'una producció oral per part de l'alumne a partir d'unes pautes que li ofereix el professor.
- b) Presentació de la proposta de discurs al professor: el tema, l'estructura, l'anàlisi de la situació comunicativa, les estratègies i les habilitats que poden contribuir a fer-lo més eficaç.
- c) Valoració del professor i de l'alumne. Revisió.
- d) Producció del discurs a l'aula.
- e) Comentari crític per part dels companys i del professor a partir de les pautes d'avaluació que ja hem presentat.
- f) Anotació per part de l'alumne d'aquells aspectes que no ha resolt adequadament.
- g) Compromís de tenir-ho en compte en les activitats orals posteriors. A vegades, si totes les parts implicades en el procés d'aprenentatge consideren que és beneficiós, l'alumne revisa el discurs i, en una altra sessió pràctica, el torna a produir.

El problema que planteja tornar a locutar el text, davant del fet que l'única constància objectiva de la producció és allò que es recorda vagament i les anotacions que s'han pres sobre les pautes (a vegades poc concretes), és que falten més proves objectives i tangibles per poder comparar la primera versió i la segona. Aquesta situació s'agreuja encara més quan s'ha de valorar el progrés de l'alumne entre les primeres produccions i les finals. A més, cal tenir en

compte l'efecte del cansament a l'hora de fer les anotacions a mesura que transcorre la sessió.

Així, doncs, si, per exemple, a la pauta d'avaluació hi consta que l'alumne ha produït un text excessivament ràpid, amb pauses molt curtes i amb entonacions deficientes, a l'hora de fer noves produccions ho hauria de tenir en compte (és a dir, hauria de controlar la velocitat, allargar les pauses i adequar l'entonació). Si l'alumne, però, no té cap mostra de les produccions anteriors per poder fer-ne una comparació (tan necessària en aquests processos d'aprenentatge) segurament no sabrà a què atènyer-se. No hem d'oblidar que l'alumne és conscient del seu procés d'aprenentatge en la fase inicial (planificació, presentació al professor, valoració i revisió), però en el moment de la producció ni es veu, ni se sent, ni es pot fer cap mena de valoració.

En aquest context, i aprofitant els mitjans que ens ofereixen les noves tecnologies, vam decidir portar a terme una experiència en la qual utilitzaríem un suport que ens permetés emmagatzemar digitalment dades d'àudio i de vídeo: el CD-ROM.

El CD-ROM ofereix a l'alumne, i també al professor, un mitjà per tenir les produccions, escoltar-les i veure-les tantes vegades com calgui, analitzar-les i anotar tots aquells aspectes que es valoren. Per consegüent, l'alumne pot disposar del temps que necessiti per analitzar les seves produccions i reflexionar sobre el seu procés d'aprenentatge, per prendre consciència dels dèficits que encara té i, també, per repetir les activitats orals que consideri oportunes. El professor, per la seva banda, l'ajudarà a analitzar, l'incitarà a reflexionar i li suggerirà diferents possibilitats per millorar el seu discurs. També s'hi afegiran els comentaris dels companys.

Les activitats orals del CD-ROM

Al llarg del curs, es proposa a l'alumnat un conjunt de produccions variades: unes de molt senzilles (enunciats i petits fragments de discurs) i unes altres de més complexes (discursos complets, amb una durada de 5 minuts aproximadament), cadascuna de les quals s'emmarca en uns objectius concrets i parteix d'unes pautes bàsiques d'elaboració i de preparació ofer-

tes pel professor, seguint la metodologia que ja hem exposat.

Les activitats poden ser de dos tipus: de locució memoritzada (l'alumne s'aprèn un fragment i el reproduïx oralment) o de locució planificada (l'alumne prepara un discurs, elabora un guió i el produeix).

a) De locució memoritzada.

— Refranys: aquesta mena de frases, que formen part de la cultura popular d'una llengua, són molt útils per treballar la intensitat. És necessari practicar aquest aspecte de la locució, davant la dificultat que tenen els alumnes a l'hora de fer canvis d'intensitat (més alta / més baixa) en moments determinats del discurs, i que sàpiguen adequar-la al context. La tendència general quan s'executa un text és fer-ho amb una intensitat més aviat baixa o una intensitat adequada, però sense cap mena de variació. Així, doncs, perquè l'alumne s'esforci a produir aquests canvis, se l'ajuda a tenir un criteri definit sobre quines paraules o quins sintagmes s'han de destacar a cada refrany. En l'exemple que hi ha a continuació, els marquem en negreta:

Dos galls dins un galliner **no canten bé**.
Al juliol, **ni dona ni cargol**.
De **porc i de senyor**, se n'ha de venir de mena.

— Embarbussaments: en aquesta mena de textos de format petit, difícils de pronunciar, es treballa la velocitat d'execució (més lent / més ràpid). Amb la pràctica d'aquest aspecte pretenem que l'alumnat parli amb una certa vitalitat, però sense córrer, sigui capaç d'adoptar una velocitat adequada al text i, al mateix temps, provi tot un seguit de variacions que li permetin posar l'èmfasi en determinats fragments. Novament, s'assessora l'alumne perquè tingui criteri a l'hora de decidir quines parts ha de produir més ràpidament, que marquem en cursiva d'ara endavant:

El senyor **Fet** ha fet un **fet**;
si el senyor Fet no hagués fet el fet que ha fet,
no passaria el que passa al **senyor Fet**
per haver **fet** el que ha **fet**.

— Endevinalles. Es tracta d'un enigma que s'ha de resoldre. En general, l'estructura d'aquests textos és rítmicament repetitiva. Si les produïm amb les cadències típiques que ens ha transmès la tradició oral, és molt probable que ningú encerti l'enigma. Per evitar aquestes dificultats, marcarem amb una fletxa les paraules clau per apujar la intensitat i pronunciar-les més a poc a poc, i, alhora, intentarem evitar aquest ritme típic que els alumnes tenen tan ben interioritzat.

He estat criada en el **camp**
coberta de **vels verdosos**.
→
→
Aquell qui **plora** per mi
és el qui m'ha fet a trossos.

(La ceba)

— Enunciats. Es tracta de frases o fragments més amplis que ens serveixen per practicar l'entonació. En realitat, l'entonació forma part del component fònic de la llengua i, al costat de la resta d'aspectes lingüístics i paralingüístics, ens permet distingir diferents significats pragmàtics. Per exemple, una mateixa oració gramatical, «No m'agraden els gelats ni els caramels», es pot produir amb diferents significats pragmàtics (d'educació, de fàstic, de tristesa, etc.) i alhora es pot tractar d'una oració declarativa, exclamativa, interrogativa, inacabada, etc. Els alumnes tenen dificultats quan han de donar significats pragmàtics als enunciats (resignació, queixa, ordre, suggeriment, alegria, eufòria, ironia, sarcasme, etc.). Precisament perquè cadascun d'aquests significats no es correspon amb una melodia sistematitzable, se n'han de treballar molts exemples perquè l'alumne es decideixi a practicar-los i fer-los servir amb l'objectiu que els seus discursos siguin més expressius. A continuació, presentem tres enunciats amb tres propostes de significats pragmàtics.

Enunciats	Significats pragmàtics
Han tancat l'escola set dies. Desa la camisa a l'armari. No siguis ase!	alegria, tristesa, burla prec, ordre, enuig ironia, enfadament, indignació

— Poemes. Aquest tipus de composició ens és útil per treballar les pauses, tant les respiratòries (és a dir, les que són necessàries en el context de les frases) com les estilístiques (és a dir, les que permeten reforçar l'expressivitat del text). Qui locuta ha de decidir quantes pauses ha de fer i on les ha de col·locar, sempre, però, respectant les unitats sintàctiques. Els alumnes, normalment, no saben posar pauses estilístiques als textos escrits. En aquest sentit, el docent ha d'ajudar-los a adquirir aquesta habilitat i a prendre consciència de la importància que té per aconseguir més expressivitat, per marcar èmfasis o per estructurar grups rítmics i fònics. Al fragment del poema *Vaca suïssa* de Pere Quart que exemplifiquem, proposem unes pauses estilístiques marcant-les amb una barra inclinada: /.

Quan jo m'embranco en una causa justa /
com en Tell / sóc adusta i arrogant:/
prou, s'ha acabat! Aneu al botavant
vós / i galleda / i tamboret de fusta.

La meua sang / no peix la noia flaca /
ni s'amistança amb el cafè pudent.
Vós / no sou qui per grapejar una vaca,
ni un àngel que baixés expressament.

b) De locució planificada.

Les activitats planificades són molt més complexes, perquè cal tenir en compte tots els elements propis del tipus de discurs que es proposa ?lingüístics, paralingüístics, de comunicació no verbal, pragmàtics i discursius? i que s'han de controlar durant el procés d'elaboració i de producció.

A l'hora de treballar-les, proposem que els alumnes, respectant el procediment que hem exposat, elaborin cinc discursos de tipologia textual diferent, com per exemple:

- Una exposició d'un tema acadèmic.
- Una defensa d'un punt de vista.
- Una narració.
- Una entrevista.
- Una ressenya d'una pel·lícula.
- Les instruccions d'un joc.
- Un monòleg.
- Una recepta de cuina, etc.

Totes les activitats de locució que elabora l'alumne, tant si són gravades dins o fora de l'aula, es guarden en un CD-ROM respectant l'ordre temporal en què es van produir perquè evidencin el procés d'aprenentatge i el progrés que ha fet l'alumne. De cara a l'avaluació i l'autoavaluació, l'alumne ha de seleccionar les que cregui que són més representatives, començant per l'activitat d'avaluació inicial, continuant amb les més rellevants que ha fet durant el curs i acabant amb una de les darreres produccions.

Valoració

L'experiència de crear un CD-ROM personalitzat que contingui les activitats orals que ha fet l'estudiant durant el curs es valora molt positivament, tant per part de l'alumnat com del professorat, ja que permet que totes les parts implicades en el procés d'aprenentatge puguin analitzar les produccions orals, reflexionar-hi i revisar-les.

Respecte a la reflexió metacognitiva, hem aconseguit estimular els estudiants perquè desenvolupin la seva capacitat de pensar i de parlar sobre el seu procés d'aprenentatge i sobre els progressos que aconsegueix cadascú, a partir dels comentaris i dels suggeriments dels seus companys i del professor, dels quals n'ha pres bona nota.

Com a resultat de l'experiència, hem constatat que els alumnes han millorat considerablement la seva locució a l'hora de produir discursos orals de tipologia diversa ?objectivable a partir de les mostres orals de cadascú que es troben al seu CD-ROM? i, també, han desenvolupat la seva capacitat crítica i autocrítica davant les seves pròpies produccions i les dels seus companys.